

ИННОВАЦИОН ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ МАЛАКАЛИ КАДРЛАРЛАР ТАЙЁРЛАШДАГИ РОЛИ

Ерназаров.К.Б ТИҚХММИ талабаси

Бугунги кунда ахборотлар шиддати ва янгиликлар оқими тобора кундалик ҳаётимизнинг ажралмас бўлагига айланиб бормоқда. Бу эса ўз ўрнида ҳар бир шахсдан фикрий етукликни, тўғри мушоҳада юрита олишни, ахборотдан фойдаланиш маданиятини шакллантиришни тақозо этади.

Амалдаги таълим йўналиши Давлат таълим стандартларида бакалаврнинг тайёргарлик даражасига қўйилган умумий малака талабларида тайёрланаётган кадрлар ўз соҳасига оид қарорларни мустақил қабул қила олиши ҳамда мустақил ҳолда ўз билим ва малакасини ошириш каби хусусиятларга эга бўлиши қайд этиб ўтилган. Олий таълим тизимида бу хусусиятларга эга бўлган кадрларни тайёрлашда таълим алоҳида ўрин эгаллайди. Хозирда укув жараёнини такомиллаштириш мақсадида асосий эътибор инновацияларга қаратилган. Педагогик фаолиятдаги инновация ҳам, худди ишлаб чиқаришдаги инновация сингари янгилик ва узгаришларни билдиради, яъни ўқитиш процессида қўлланиладиган мавжуд педагогик технологияларни узгартириш ва янгиланиши аниқланади.

Янгилик ёки инновация инсоннинг турли хил профессионал фаолияти учун характерли ва шунинг оқибатида қизиқиш, ўрганиш ва қўллашга сабаб бўлади. Инновациялар ўз-ўзидан пайдо бўлмайди, балки илмий изланишлар ва малакали педагог ходимларнинг узок машақатли ишлари маҳсули сифатида пайдо бўлади.

Ўқитиш жараёнидаги инновациянинг асосий мақсади: талабанинг юқори даражадаги интеллектуал-шахсий ва маънавий етуклигини таъминлаш; илмий фикр юритиш кўникмасини ҳосил қилиш учун шароит яратиш; янги методологияни ўз профессионал фаолиятида қўллашни ўргатиш; қўлланилаётган инновация ва ўз касбига қизиқиш уйғотиш.

Инновациянинг асосий критерийси бу қиритилаётган янгиликдир. Шу сабаб инновацион процессдан фойдаланишни истаётган педагог учун асосийси бу янгиликнинг нимадан иборатлиги ва унинг даражасини билиш зарурдир. Чунки бир педагог учун бу ҳақиқатдан янгилик ва қизиқарли булса, бошқа бир педагог учун бу таниш ва қизиқарли булмаслиги мумкин. Янгиликнинг бир неча хил даражаси фарқланади: абсолют, локал-абсолют, нисбий, субъектив, маълумлик даражаси ва қўлланилиш соҳаси бўйича фарқланувчи қуйидагиларга ажратилади. Инновациянинг шу соҳада фаолият олиб борувчи кўплаб мутахассислар томонидан қўлланилиши педагогик инновациянинг баҳолашни критерийси бўлиб ҳисобланади. Агар муҳим педагогик ғоя ёки технология тор қўлланилиш доирасида қолса, яъни ғоя фақат уни ўйлаб топган муаллифлари томонидан қўлланилиб, амалиётда кенг тадбиқ этилмаса, у ҳолда бу ғоя педагогик янгилик сифатида танила олмаслиги мумкин.

Инновация бу бир-бири билан узвий боғлиқ жаарёнлардан иборат бўлиб, у вужудга келган ғоянинг маълум бир йўналишдаги муаммони ҳал этилиши ва кейинчалик ушбу янгилик амалда кенг қўлланилиши керак. Уқув процессида инновация сифатида янги ўқув материаллари (мажмуа, силлабус, электрон дарслик, мультимедиа), техник воситалар, педагогик технологиялар ва ҳоказолар мисол бўла олади. Қуйида биз педагогик технологиялар тўғрисида кенгрок тўхталамиз. Инновацион ўқитиш технологияларига Симоненко В.Д. қуйидагиларни мисол қилиб олади: интерактив ўқитиш технологиялари, проект ўқитиш технологиялари ва компьютер технологиялар. Одатий ўқитиш жараёнида олий ўқув юрти талабаларга теоритик билимларни беради, лекин ушбу теоритик билимни маълум бир касбга боғлиқлиги эпизодик ҳолда руй беради, масалан малакавий амалиёт даврида ёки имтиҳоннинг амалий кўникма топшириш вақтида. Шу тариқа реал профессионал кўникмамаларни ўқув жаарёни мобайнида талабалар томонидан эгалланиши бироз мураккабдир. Инновацион таълим эса айнан шу профессионал кўникмамалар ҳосил

қилиш ва улар сифатини оширишга йуналтирилган бўлади, масалан маълум бир мавзу бўйича касал курацияси ва даво буюриш процесси туширилган видео тасмани томоша қилган талабада ҳам шу мавзуга бўлган қизиқиш ортади, ҳам у танлаган врачлик соҳаси бўйича керакли кўникмамалар ҳосил бўлишига сабаб бўлади ва шу тариқа талабада керакли амалий кўникмамалар шакллантирилади.

Билим олишнинг интерактив ўқитиш технологиясини қўллаш мобайнида билим берувчи ва билим олувчи орасида роллар алмашинуви содир бўлади, яъни билим берувчи информатор ролини менежер ролига, билим олувчи эса таъсир қилиш объекти ўрнига ўзаро таъсир субъектига айланади. Худди шундай билим олишда маълумот мақсад эмас, балки профессионал фаолият ва кўникмани эгаллаш учун керакли манбага айланади.

Муаммоли ўқитиш – бу такомиллаштирилган ўқитиш технологиясидир. Унинг вазифаси фаол билиш жараёнига ундаш ва тафаккурда илмий-тадқиқот услубини шакллантиришдир.

Муаммоли таълим дарсида бир вақтнинг ўзида ўқитувчи ва ўқувчиларнинг ҳамкорликдаги ҳаракати бўлиб, у ўқувчи шахсидаги муҳим белги-ижодий фикрлаш қобилиятини ривожлантиради. Муаммоли ўқитиш жараёнида ўқитувчилар ҳам, ўқувчилар ҳам ўзларининг интеллектуал, жисмоний, маънавий имкониятларини ўқув ва амалий муаммоларни ечиш учун доим синовдан ўтказади. Бу жараёнда ҳосил бўлган кўникма ва малакалар ахборот жамияти шароитларида яшаш учун зарур сифатларни шакллантиришга олиб келади.

Муаммоли таълим-ўқувчиларнинг эркин фикрлашларига, ўзининг фикрини эркин баён қила олишларига ва фикрларини янада ривожлантиришларига таъсир этишдир. Бунда ўқувчи диққат билан тинглаши, мустақил ва ёлғиз фикрлаши, жамоабўлиб фикрлаши, таҳлил қилиши, кўпчилик бўлиб муҳокама қилиши ва тўпланган фикрни баён қила олиши керак.

Муаммоли таълимнинг муваффақияти куйидаги омилларга боғлиқ:

Ўқув материални муаммоллаштириш.

Ўқувчиларнинг билиш фаолиятини фаоллаштириш

Таълим жараёнини ўйин, меҳнат фаолияти билан уйғунлаштириш

Ўқитувчи (педагог) томонидан муаммоли усуллардан ўз ўрнида самарали фойдаланиш кўникмасига эга бўлиш

Муаммоли вазиятни ҳал этиш юзасидан муаммоли саволлар занжирини тузиш ва мантиқий кетма-кетликда ўқувчиларга баён этиш.

Муаммоли ўқитишнинг моҳиятини ўқитувчи томонидан талабаларнинг ўқувишларида муаммоли вазиятни вужудга келтириш ва ўқув вазифаларини, муаммоларини ва саволларини ҳал қилиш орқали янги билимларни ўзлаштириш бўйича уларнинг билиш фаолиятини бошқариш ташкил этади. Бу эса билимларни ўзлаштиришнинг илмий-тадқиқот усулини юзага келтиради.

Муаммоли вазиятда талабага нотаниш фактнинг мавжуд бўлиши яъни, янги билимларни шакллантиришга олиб келадиган номаълумнинг қўйилиши, талабаларда номаълумни топиш йўлида изланишни амалга ошириш учун зарур бўлган муайян билим захирасининг бўлиши ва вазифаларни бажариш учун талабага бериладиган кўрсатмалар муаммоли вазиятни ечишга қаратилган бўлишига аҳамият бериш лозим. Аввало талабага номаълум бўлган ўқув муаммоси вазифаси белгиланади ва бунда унинг бажарилиш усуллари ҳамда натижаси ҳам номаълум бўлади, лекин талабалар ўзларидаги аввал эгалланган билим ва кўникмаларга асосланиб туриб қўйилган натижа ёки ечим йўлини излашга тушади.

Муаммоли ўқитиш машғулотларини ташкил этиш ва ўтказишнинг муҳим томони шундаки, бунда ўқитувчи унинг ҳам таълимий, ҳам тарбиявий функциясинияхши англаб олган бўлиши талаб қилинади. Ўқитувчи ҳеч қачон талабаларга тайёр ҳақиқатни ёки ечимни бериши керак эмас, балки уларга билимларни олишга туртки бериши, машғулотларда ва ҳаёт фаолиятларида зарур бўлган ахборот, воқеа, вақт ва ходисаларни

онгида қайта ишлашларига ёрдам бериши лозим бўлади. Муаммолиўқитиш билимларни онгли ва мукамал ўзлаштириш, атроф-мухитга ўзининг фаолмуносабатини белгилаб олишда талабалар билиш фаолиятини жонлантиришда каттаимкониятларга эга. Айрим ҳолларда ўқитувчи талабаларда нафақат қизиқиш уйғотиши керак, балки талабаларнинг ўқув муаммосини ечишдаги мустақил ишларига раҳбарлик қилиш лозим, натижада талабаларда билимларга мустақил эришиш қобилияти шаклланади ва талабаларнинг интеллектуал фаоллиги таъминланади.

Ҳар қандай интерфаол усул тўғри ва мақсадли қўлланилганда ўқувчиларнимустақил фикрлашга ўргатади. Таълим тизимида содир бўлаётган ўзгариш ваянгиланишлар ўқувчиларга янги билим, кўникма ва малакаларни беради. Касб-хунартаълими жараёнида фаол ўқитиш усуллари мазмунини танлаш ва амалга оширишмуҳим муаммолардан биридир. Интерфаол ўқитиш усуллари таълим жараёнига таъсир кўрсатади. Интерфаол усулларнинг назарий асослари педагог олимлар томонидан кенг ўрганилган. Ҳамкорликда ўқитиш методини таълим жараёнида қўллаш таълимнинг самарадорлигини оширади

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, инновацион таълим талабада айнан профессионал кўникмалар ҳосил қилиш ва улар сифатини оширишга йуналтирилган бўлиб, ушбу таълим кўриниши ёрдамида маъруза ва амалий машғулот дарслари ўтказилганда фанлар бўйича билимнинг мустаҳкамланиши билан бир қаторда талабаларда ўтилатган мавзу бўйича келгуси профессионал фаолият билан боғлиқ билим ва тегишли амалий кўникмалар ҳосил бўлишига эришилади. Бу эса ўз ўрнида машғулотларнинг сифати ҳамда самарадорлигини оширишда ўзининг ижобий самарасини беради. Шунингдек, педагогик инновациянинг бир тури интерактив усуллардан фойдаланиб дарсларни ўтказиш, талабаларда фанга бўлган ҳавасларини оширади. Фанга қизиқишни ошириш эса дарсда кўзланган мақсадга етишиш демакдир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1.Қаршибоев Х.Қ. —Олий таълимда талабалар мустақил ишларини ташкил этиш. Ж. Таълим муаммолари. №4, 2009 й., 26-29 бетлар.

2.Мавлянов И.Р ва бошқалар «Клиник фармакология кафедраси машғулотларини ўтказишда интерактив ўқитиш услубларининг қўлланилиши». Тошкент 2005 4 бет ва14 бет

3.Использование инновационных технологий в процессе преподавания педагогических дисциплин (электронный ресурс) <http://ntmfkonfz.ru>

4.Сластенин В.. Исаев И и др. Педагогика: Учебное пособие (электронный ресурс) <http://www.gumer.info>

5.В.Т.Исақулов, Д.В.Тўлаганова, «Махсус фанларни ўқитишда илгор педагогик технологияларни индивидуал ёндашув асосида қўллашнинг самарадорлиги». Фан таълим ва ишлаб чиқариш интеграцияловчи шароитида инновацион технологияларнинг долзарб муаммолари Республика илмий-амалий конференцияси I-қисм Илмий маколалар тўплами 220-221 бетлар

6.Н.И.Содиқова, Ш.Курбонов «Ҳамкорликда ўқитишда ўқитиш методининг таълим жараёнида қўлланилиши» Фан таълим ва ишлаб чиқариш интеграцияловчи шароитида инновацион технологияларнинг долзарб муаммолари Республика илмий-амалий конференцияси I-қисм. Илмий маколалар тўплами, 231-232 бетлар

Илмий раҳбар:

I проф.ваз.баж.дотц Химматалиев.Д.О